

MERSİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Journal of Social Sciences Institute of Mersin University

Çağdaş Felsefede Göç Etiği: Etik Sorumluluk ile Siyasal Sınırlar Arasındaki Apori

Migration Ethics in Contemporary Philosophy: The Aporia Between Ethical Responsibility and Political Borders

Eylem AKDEMİR^{*1}, Nejdett DURAK²¹Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, Türkiye; eylmlhyt32@gmail.com²Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Isparta, Türkiye; nejdetdurak@sdu.edu.tr

Makale Geçmişi / Article History

Gönderim / Received: 26.03.2026

Kabul / Accepted: 17.06.2026

Yayın / Published: 30.06.2026

Sorumlu Yazar / Corresponding Author

Eylem AKDEMİR

eylmlhyt32@gmail.com

DOI

[https://doi.org/](https://doi.org/10.55044/meusbd.1910711)

10.55044/meusbd.1910711

Makaleye atf vermek için

How to cite this article (APA 7):

Akdemir, E. & Durak, N. (2026). Çağdaş felsefede göç etiği: Etik sorumluluk ile siyasal sınırlar arasındaki apori. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2) 177-204. <https://doi.org/10.55044/meusbd.1910711>

© 2026. Bu makale CC BY-NC 4.0

lisansı ile yayımlanmıştır.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

ÖZ

Göç olgusu, çağdaş dünyada yalnızca sosyo-politik bir hareketlilik biçimi değil, aynı zamanda insanın ötekiyle ilişkisini yeniden düşünmeyi gerektiren önemli bir etik problem alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Modern ulus-devlet düzeninin sınırlar, vatandaşlık ve siyasal aidiyet üzerinden kurduğu düzen, özellikle mültecilik ve vatansızlık gibi durumlarda insan haklarının evrenselliği ile siyasal toplumların egemenlik iddiaları arasında belirgin bir gerilim yaratmaktadır. Çalışma, göç meselesini çağdaş düşünürlerin etik ve siyasal yaklaşımları çerçevesinde ele alarak göç fenomeninin felsefi temellerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda kozmopolit hukuk ve misafirperverlik fikri üzerinden insanlığın ortak haklarına vurgu yapan yaklaşımlar ile siyasal toplumların sınırlarını ve üyelik kriterlerini savunan görüşler arasındaki tartışmalar analiz edilmektedir. Ayrıca ötekiyle karşılaşma bağlamında ortaya çıkan etik sorumluluk, konukseverlik, adalet ve insan onuru gibi kavramların göç olgusuyla nasıl ilişkilendirildiği incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı, göç meselesini çağdaş felsefede geliştirilen etik yaklaşımlar ışığında değerlendirerek göç fenomeninin insan hakları, sorumluluk ve konukseverlik kavramlarıyla olan ilişkisini ortaya koymaktır. Ayrıca, farklı düşünürlerin göç konusundaki yaklaşımlarını karşılaştırmalı biçimde inceleyerek göç olgusunun yalnızca siyasal bir sorun değil, insanın ötekiyle kurduğu ilişkinin etik temellerini ilgilendiren bir felsefi problem olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda göç, çağdaş felsefede insanlık fikrinin, etik sorumluluğun ve küresel adalet arayışının yeniden düşünülmesini sağlayan temel bir fenomen olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik, felsefe, göç, göçmen, hak.

ABSTRACT

Migration in the contemporary world emerges not only as a form of socio-political mobility but also as a significant ethical problem that necessitates rethinking the human relationship with the Other. The modern nation-state order, structured around borders, citizenship, and political belonging, generates a profound tension between the universality of human rights and the sovereignty claims of political communities, particularly in cases such as refugees and stateless persons. This study aims to examine the philosophical foundations of migration by addressing the issue within the framework of contemporary ethical and political thought. In this context, it analyzes the debates between approaches that emphasize common human rights through the ideas of cosmopolitan law and hospitality, and those that defend the boundaries and membership criteria of political communities. Furthermore, it explores how concepts such as ethical responsibility, hospitality, justice, and human dignity are articulated in relation to migration within the encounter with the Other. The study seeks to evaluate migration in light of contemporary ethical theories, revealing its connection to human rights, responsibility, and hospitality. By comparatively examining different philosophical perspectives, it argues that migration is not merely a political issue but a fundamentally philosophical problem grounded in the ethical dimensions of human relations.

Keywords: Ethics, migrant, migration, philosophy, rights.

Giriş

Göç olgusu, modern dünyada yalnızca demografik hareketlilik ya da siyasal bir mesele olarak değil, aynı zamanda insanın etik, ontolojik ve siyasal konumunu yeniden düşünmeyi gerektiren çok katmanlı bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca savaşlar, ekonomik eşitsizlikler, siyasal baskılar ve kültürel çatışmalar gibi farklı nedenlerle ortaya çıkan göç hareketleri, bireylerin yalnızca coğrafi mekânlarını değil; aidiyetlerini, haklarını ve toplumsal konumlarını da dönüştüren süreçler yaratmıştır. Bu bağlamda göç, modern ulus-devlet düzeninin sınırlarını, insan haklarının geçerliliğini ve ötekiyle kurulan ilişkinin etik temellerini sorgulamaya açan önemli bir düşünsel problem alanı hâline gelmiştir. Bu noktada Aporia kavramı ön plana çıkmaktadır. Antik Yunan felsefesinde nesnenin kendisinden ya da kavramdaki çelişkiden doğan ve çözülmesi zor bir problem ya da çıkmaz anlamına gelmektedir (Cevizci, 2010, s. 128). Bu anlamda göç konusu da bir yandan gidilecek ülkenin vatandaşının haklarını diğer yandan giden bireylerin haklarını koruma ve sağlama noktasında bazı çıkmazlara girmektedir. Çağdaş siyasal ve etik düşüncede göç meselesi, özellikle mültecilik, vatansızlık ve sınır politikaları bağlamında yoğun biçimde tartışılmaktadır. Göçmenlerin hukuki statüsü, insan haklarının evrenselliği, siyasal toplulukların üyelik koşulları ve kültürel çoğulculuk gibi meseleler, modern felsefenin temel tartışma alanlarından biri hâline gelmiştir. Bu çerçevede, modern düşünürler göç olgusunu yalnızca hukuki ve siyasal bir problem olarak değil, aynı zamanda insanın ötekiyle ilişkisini, sorumluluğunu ve dünyadaki varoluş biçimini ilgilendiren etik bir mesele olarak ele almışlardır. Göç üzerine yürütülen felsefi tartışmalar, bireyin haklara sahip olma koşullarını, siyasal topluluğa aidiyetin anlamını ve küresel ölçekte adaletin nasıl mümkün olabileceğini sorgulamaktadır.

Çalışmanın bölümleri, çağdaş felsefede göç olgusunu farklı açılardan ele alan düşünürlerin yaklaşımlarını inceleyerek göç meselesinin etik, siyasal ve ontolojik boyutlarını ortaya koyan bazı temel bölümlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda Immanuel Kant (1724-1804)'ın kozmopolit hukuk anlayışı çerçevesinde geliştirdiği misafirperverlik düşüncesi, Hannah Arendt (1906-1975)'in vatansızlık deneyiminden hareketle ortaya koyduğu "haklara sahip olma hakkı" kavramsallaştırması, Emmanuel Levinas (1906-1995)'in öteki etiği temelinde geliştirdiği sorumluluk anlayışı, Michael Walzer (1935)'in topluluk ve sınır kavramlarına dayanan yaklaşımı, Seyla Benhabib (1950)'in demokratik içerme ve kozmopolit haklar teorisi ile Jacques Derrida (1930-2004)'nın koşullu ve koşulsuz konukseverlik arasındaki gerilim üzerinden geliştirdiği etik tartışma bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmaktadır. Bu düşünürlerin yaklaşımları, göç olgusunun yalnızca hukuki ve siyasal

düzenlemelerle açıklanamayacağını; aynı zamanda etik sorumluluk, insan hakları, topluluk aidiyeti ve küresel adalet gibi kavramlarla birlikte ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışma, çağdaş dünyada giderek derinleşen göç, mültecilik ve vatansızlık krizlerini, yalnızca hukuki ya da siyasal bir sorun olarak değil; aynı zamanda etik, ontolojik ve fenomenolojik boyutları bulunan çok katmanlı bir insanlık problemi olarak ele almaktadır. Modern insan hakları söylemi çoğu zaman evrensellik, özgürlük ve eşitlik idealleri üzerinden temellendirilse de, özellikle mülteci ve vatansız bireylerin deneyimleri söz konusu olduğunda bu söylemin ciddi kırılganlıklar içerdiği görülmektedir. Literatürde insan hakları ve göç meselesi çoğunlukla uluslararası hukuk, güvenlik politikaları ya da liberal vatandaşlık teorileri ekseninde tartışılmıştır. Nuri Mehmetbeyoğlu'nun "Türkiye'de Göç Yönetimi ve Kurumsal Yapılanma" adlı eseri, Will Kymlicka'nın Abdullah Yılmaz tarafından Türkçeye tercüme edilen "Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi" adlı eseri ve Özlen Çelebi, Saime Özçürümez ve Şirin Türkay'ın hazırlamış olduğu "İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika" eser bu duruma örnek verilebilir. Buna karşın çalışmada amaç, Kantçı kozmopolitizm, Arendtçi "haklara sahip olma hakkı", Levinasçı öteki etiği, Derridacı koşulsuz misafirperverlik ve Benhabib'in demokratik içerme etiği ve Walzer'in düşünceleri arasındaki kavramsal süreklilikler ile gerilimleri sistematik biçimde analiz etmektir. Başka bir ifadeyle çalışma, söz konusu düşünürleri ortak bir problematik etrafında karşılaştırmalı olarak inceleyerek, insan haklarının yalnızca normatif hukuk zemininde değil; etik sorumluluk, siyasal aidiyet, ontolojik tanınma ve ötekilik ilişkileri bağlamında yeniden düşünülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yönüyle çalışma, çağdaş göç ve mültecilik tartışmalarını yalnızca siyasal teori ekseninde değil, fenomenolojik ve etik-felsefi bir çerçevede değerlendirmesi bakımından literatüre özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın temel araştırma problemi, modern insan hakları anlayışının neden özellikle mülteci, göçmen ve vatansız bireyler söz konusu olduğunda koruyucu ve kapsayıcı niteliğini yitirdiği sorusu etrafında şekillenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel hipotezi, insan haklarının yalnızca ulus-devlet merkezli hukuki vatandaşlık üzerinden temellendirilmesinin, "öteki"nin siyasal ve etik görünürlüğünü sınırlandırdığı; dolayısıyla çağdaş göç krizlerinin yalnızca hukuki düzenlemelerle değil, aynı zamanda etik sorumluluk, kozmopolitan aidiyet ve kamusal tanınma ekseninde yeniden değerlendirilmesi gerektiğidir. Bu doğrultuda çalışma, Kant'ın sınırlı kozmopolitan misafirperverlik anlayışından Levinas'ın koşulsuz etik sorumluluğuna, Arendt'in siyasal aidiyet vurgusundan Derrida'nın konukseverlik paradoksuna kadar uzanan düşünsel hattın, çağdaş göç ve insan hakları krizlerini anlamada birbirini tamamlayan önemli imkânlar sunduğunu savunmaktadır. Ayrıca çalışma, insan haklarının

yalnızca soyut evrensel ilkeler olarak değil, bireyin kamusal alanda görünür olmasını ve siyasal olarak tanınmasını mümkün kılan ontolojik ve etik bir varoluş zemini olarak yeniden düşünülmesi gerektiği iddiasını temellendirmeyi hedeflemektedir.

1. Immanuel Kant ve Misafirperverlik Bağlamında Göçmen

Königsberg’de doğan Immanuel Kant (1724-1804), yoksul bir koşum ustasının dokuz çocuğundan dördüncüsüdür. Katı dindar bir ailede büyüyen Kant’ın düşünsel gelişimi, o dönem Almanya’ında özellikle alt ve orta sınıflarda etkili olan, Lutherci geleneğe bağlı Pietist (aşırı dindar) hareketin vicdan ve ahlaka verdiği önemden derin biçimde etkilenmiştir. Bu etki, özellikle ahlak anlayışında ve siyasal düşüncelerinde belirleyici bir rol oynamıştır (Scruton, 2003, s. 9). Kant, *Zum Ewigen Frieden: Ein Philosophischer Entwurf* (Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme) adlı eserinde, ahlaki ve hukuki ilkeler temelinde kalıcı barışın nasıl mümkün olabileceğine ilişkin özgün bir çerçeve sunar. *Kozmopolitanlık (dünya vatandaşlığı)* kavramı etrafında şekillendirdiği bu düşünce, evrensel misafirlik hakkı ve barış idealinin ahlaki temellerle nasıl savunulabileceğini göstermeyi amaçlamaktadır. Kant’ın düşüncelerinin üzerinde yaşadığı çağın oldukça etkili olduğunu da belirtmek gerekir. Nitekim o, Avrupa tarihinin büyük değişim ve dönüşüm dönemlerinden biri olan Aydınlanma Çağı’nda yaşamıştır. Bu dönem, mutlak monarşilerin çözülmeye başladığı, büyük keşifler ve sömürgecilik faaliyetleriyle küresel etkileşimin arttığı, ayrıca Avrupa’da savaşların ve göç hareketlerinin yoğun yaşandığı bir zaman dilimini kapsamaktadır. Halklar çeşitli ekonomik, dini ve siyasal nedenlerle yer değiştirmekte; yeni sınırlar, koloniler ve ulus-devlet yapılanmaları sürekli olarak yeniden şekillenmektedir. Kant’ın düşünceleri, bu tarihsel bağlam içinde insanın evrensel hakları, ahlaki sorumluluğu ve ötekiyle kurduğu etik ilişkiler üzerine yoğunlaşmış; göç, sınır ve insanlık kavramları gibi meseleleri felsefi bir çerçevede ele almasına zemin hazırlamıştır.

Kant’ın ebedi barış yaklaşımı, onu çağdaşı düşünürlerden ayıran önemli bir nitelik taşır: Barışı yalnızca siyasal ya da stratejik bir hedef olarak değil, ahlaki bir görev olarak temellendirir. Kant’ın sisteminde, aklın koyduğu ahlaki yasalar, *koşulsuz buyruk (kategorik imperatif)* aracılığıyla ifade bulur ve hem bireylerin hem de devletlerin eylemlerini yönlendirmelidir. Koşulsuz buyruk, eylemin sonuçlarından bağımsız olarak yalnızca ahlaki ilkeye dayalı biçimde ne yapılması gerektiğini bildirir. Bu bağlamda Kant, barışın ancak ahlaki ilerleme ile mümkün olabileceğini savunur. Ona göre doğa, insanlar ve devletler üzerinde barış ve özgürlük yönünde bir zorunluluk kurar; bireylerin iradesinden bağımsız olarak doğanın kendisi, ahlaki düzenin kurulmasını destekler (Kant, 1998). Bu düşünsel çerçevede, Kant barışı yalnızca ideal bir tasarım değil, aynı zamanda tarihsel deneyimle doğrulanabilir bir gereklilik olarak değerlendirir. Ebedi barış düşüncesi, Kant için hem bireyin ahlaki gelişiminin hem de

uluslararası toplumun siyasal olgunluğa erişiminin bir sonucudur (Kant, 1960, s. 9). Bu nedenle siyasal düzen, Kant'ın bakış açısında, insanın ahlaki özgürlüğünü gerçekleştirme alanıdır. İçsel özgürlük ahlak felsefesinin, dışsal özgürlük ise siyasal felsefenin konusu olarak iç içe geçmiştir. Siyasal dönüşüm, ancak bireylerin ahlaki özgürlüğüyle mümkündür. Bu bağlamda Kant, ebedi barış ile ahlaki yaşam arasında güçlü bir nedensellik kurar (Cesim, 2019, s. 3).

Barışın sürdürülebilirliği açısından yalnızca ahlaki ilkelerin yeterli olmadığını düşünen Kant, aynı zamanda sağlam bir hukuki altyapının inşasını da gerekli görür. Savaşın yalnızca bireysel vicdani karışıklıkla önlenemeyeceğini belirten Kant, hukuksal normlar ile kurumsal yapının önemini vurgular. Bu nedenle, ebedi barışa ulaşmak için uluslararası düzlemde bağlayıcı yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır (Kant, 1960, s. 9). Ona göre yalnızca geçici bir silah bırakma durumunu barış olarak adlandırmak yanıltıcıdır; kalıcı bir barış, potansiyel çatışma sebeplerinin tümüyle ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Kant'ın bu yaklaşımı, daha sonraki dönemlerde Birleşmiş Milletler gibi küresel barış düzenlemelerine ilham vermiştir (Önal, 2010, s. 128). Hukuki bir çerçeveye dayanmayan barış girişimleri, ahlaki açıdan da geçersiz sayılmalı, çünkü bu durum, yöneticilerin savaşın yıkıcılığını fırsatçılıkla araçsallaştırması anlamına gelir. Ebedi barışın teminatını veren doğadır. Tabiatın tesadüfi olmayan mekanik akışı insanlar arasındaki anlaşmazlıktan, hatta onların iradesine rağmen, ahenk yaratma amacı güttüğünü açıkça göstermektedir. Kant, doğanın mekanik ve rastlantısal olmayan işleyişini insan aklıyla kavranabilir bir düzen olarak yorumlar. Bu doğa düzeni, insanlar arasındaki uyumsuzluklardan dahi ahenk yaratacak şekilde işler. Kant'a göre insanlar ve toplumlar, tarihsel olarak kendi özgürlüklerini ve ahlaki yetkinliklerini geliştirerek nihayetinde barışa ulaşmak zorundadır (Kant, 1960, s. 29). Bu anlayış, Kant'ın ilerlemeci tarih felsefesiyle de uyumludur; insanlık tarihi, ahlaki ve siyasal açıdan mükemmelliğe doğru evrilmektedir.

Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme'de Kant, yalnızca soyut ilkeler değil, aynı zamanda somut politika önerileri de sunar. Başka ulusların iç işlerine müdahale etmeme, vatandaşları kendi devletlerine karşı kışkırtmama, düzenli orduların zamanla kaldırılması, borçlanmaya dayalı silah üretiminin yasaklanması ve sınırların silinmesi gibi önerilerle, küresel barışın önündeki engellerin ortadan kaldırılabilceğini savunur (Kant, 1960, s. 9-15). Kant misafirperverliği, misafirin düşman olarak karşılanmasının meşru olmaması ya da yabancı kıyıllara gelen kişilerin düşman muamelesi görmemesi hakkı olarak formüle ettiğinde, haklı savaş teorisinde kimin gerçekten “düşman” sayılabileceği ve bu nedenle geri püskürtülebileceği tartışmasına katılmıştır. Aynı zamanda Kant, yaygın biçimde varsayılanın aksine başkalarını “düşman” ilan etmeye yönelik alışılmış gerekçeleri geçersiz kılmak ve böylece onların doğa

durumunda bile zaten sahip oldukları kendilerini ve mülkiyetlerini saldırılara karşı savunmaya yönelik geçici haklarının ortadan kaldırılmasını engellemeyi amaç edinmiştir (Meckstroth, 2017, s. 3).

Kant'ın Ebedi Barış Üzerine adlı eserinde ifade ettiği üzere, “misafirperverlik yalnızca, geri çevrilen kişinin *Untergang*'ına yol açmaması koşuluyla reddedilebilir. Bu sözcük, izin verdiği yorum alanı bakımından oldukça geniş, hatta cömert bir anlama sahiptir; tam da bu alan, Kant'ın misafirperverlik kavramının açığa çıkardığı alandır. Zengin çağrışımlara sahip bu muğlak sözcük; ‘mahvoluş’, ‘çöküş’, ‘yıkım’, ‘ölüm’, ‘felaket’, ‘helak oluş’, ‘yok oluş’, ‘harabe hâline gelme’ ve ‘batış’ gibi anlamları kapsamaktadır.” (Knowles, 2017, s. 348) Kant'ın çalışmasında misafirperverlik anlayışını yansıtan “kozmpolit hak, evrensel misafirperverlik koşullarıyla sınırlandırılmalıdır” maddesinde, Kant açısından önemli olan şey hayırseverlik ya da insan severlikten ziyade haktır (Erayman, 2022, s. 52) Başka bir ifadeyle *Misafirlik* (Gastfreundschaft) kavramını da yalnızca insani bir erdem olarak değil, hukuki bir yükümlülük olarak tanımlar. Bu bağlamda, dünya vatandaşlığı hakkı, her bireyin dünya üzerinde herhangi bir yerden yararlanma hakkı olarak görülmelidir. Kant, kültürel çoğulculuğun ortadan kaldırılmasını değil, insanlar arasında barışçıl ilişkilerin tesis edilmesini savunur. Kant, misafirlikten bahsederken onu aklın zorunlu bir şartı olarak kabul etmektedir. (Ökten, 2001, s. 179).

Dünya vatandaşlığı (Weltbürgerrecht) insanlar arasında çok kültürlülüğün, dillerin vs. yok olması anlamında değil, dünyanın tamamından her bireyin yararlanma hakkı olduğu anlamında kullanılmaktadır. Kant'a göre, konukseverlik sınırsız misafirlik hakkı değildir; ziyaret hakkıdır ve devletlerarası ilişkilerde hasımlık yerine konukseverlik olmalıdır (Yeşilçayır, 2016, s. 85). Kant'a göre misafir, düşmanca muamele görmemelidir. “Kant için düşmanca muamele görmeme hakkının iki temel dayanağı vardır: Tüm insanların birleşebilme kapasitesi ve dünya yüzeyinin ortak mülkiyeti.” (Erayman, 2022, s. 53) Başka bir ifadeyle Ona göre her insan, doğuştan gelen “dünyanın yurttaşı” hakkı çerçevesinde, başka bir ülkeye geçici olarak giriş yapma ve orada zarar vermemek koşuluyla bulunma hakkına sahiptir. Bu, onun misafirperverlik ilkesinin temelini oluşturur. Ancak Kant, bir devletin sınırlarını koruma hakkını da vurgular. Devletler, toplumsal düzen, güvenlik ve vatandaşlarının çıkarları için yabancıların girişini sınırlandırabilir; yani göçmenlerin geçici kabulü, devletin rızasına bağlıdır (Kant, 1960, s. 9-15). Bu bağlamda Kant, göçmenlerin haklarını tanıırken, ulusal sınırların ve siyasal toplulukların düzeninin de korunması gerektiğini savunur. “Hak meselesi, yalnızca yabancıların geldiği toplum üzerindeki talebi temelinde çözülür; ev sahibi ulusun refahı, çıkarı ya da kutsallığı açısından değil. Sorunun etik boyutu yalnızca ötekinin iyiliğiyle ilgilidir; ancak

-ve burada Kant'ın sessiz radikalliğinin düğüm noktası ortaya çıkar- ev sahibi ulusun, misafirperver bir ortam sunmaya gerçekten muktedir olup olmadığını sorgulaması gerektiği ölçüde durum değişir.” (Knowles, 2017, s. 351)

Kant'ın misafirperverlik hakkı anlayışı, zorla uygulanamamak üzere tasarlanmış yeni türden bir hak ortaya koyar. Bu hak, yaptırım seçeneğinin mümkün olmadığı bağlamlarda, çatışma ve anlaşmazlığa yol açabilecek pozitif hakların dolduracağı alanı kapatmayı amaçlamaktadır. “Dolayısıyla Kant'ın yaklaşımı, küresel adaletin peşinden gitmenin bazen sınırların ötesinde daha fazla hak ve yükümlülük değil, aksine daha azını gerektirip gerektirmediğini düşünmeye davet eder. Ayrıca Kant, barışın ancak adaletin önce barışa hizmet etmeye istekli olması durumunda adalete hizmet edebileceğine dair güçlü ve çarpıcı bir sav ileri sürmektedir.” (Meckstroth, 2017, s. 19). Ebedi Barış Üzerine adlı eserinde Kant'ın kozmopolitanizm düşüncesi, barışın sağlanması yönündeki siyasal amaca tâbi kılınmıştır. Immanuel Kant, ulusal hukukun üzerinde yer alan bir uluslararası hukukun yaygınlaştırılmasından söz etmez. Aksine onun amacı, kozmopolitanizmin iddialarını misafirperverlik hakkıyla sınırlamaktır. Bu hak ise, bir yabancının başka bir devletin topraklarına geldiğinde düşman muamelesi görmeme hakkını ifade eder. Bununla birlikte Kant, insanın yeryüzünün sınırlı yüzeyi üzerinde ihtiyaç duyduğu yaşam alanını temel alarak, kozmopolitan haklar lehine önemli ölçüde yeni bir argüman geliştirmiştir. (Huggler, 2010, s. 134)

Sonuç olarak, Immanuel Kant'ın ebedi barış anlayışı, ahlaki akıl ve hukuki düzenin bir sentezi olarak biçimlenir. Ahlaki ilkelere dayalı uluslararası ilişkiler sistemi, Kant'a göre yalnızca barışı mümkün kılmakla kalmaz; aynı zamanda insanlık tarihinin etik ve siyasal evriminin zorunlu bir sonucudur. Bu bakış açısı, modern uluslararası hukuk ve insan hakları rejiminin temellerini atan düşünsel kaynaklardan biri olarak önemini korumaktadır.

2. Hannah Arendt: Göçmen, Vatansızlık ve Haklara Sahip olma Hakkı

Günümüzde hâkim olan insan hakları anlayışı, çeşitli yönleriyle ciddi eleştirilere konu olmaktadır. Bu eleştirilerin en dikkat çekici ve etkili olanlarından biri, kendisi de göç olgusunu bizzat deneyimlemiş Alman asıllı Amerikalı siyaset düşünürü Hannah Arendt'e (1906–1975) aittir. Arendt'in eleştirisi, yalnızca teorik bir sorgulama değil, aynı zamanda bizzat yaşadığı tarihsel deneyimlerin bir yansımasıdır. Nazizm ve antisemitizmin Almanya'da yükselmesi üzerine 1933'te Fransa'ya, ardından 1941'de Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Arendt, Amerikan vatandaşlığını ancak 1951 yılında elde edebilmiştir. Bu süreçte yaklaşık on sekiz yıl boyunca mültecilik ve vatansızlık statülerinde yaşamıştır. Bu statüler, onun siyasal düşüncesinin ve insan haklarına dair eleştirilerinin biçimlenmesinde belirleyici olmuştur.

Arendt'in düşünsel çabası, yalnızca kendi tarihsel bağlamını değil, aynı zamanda Antik Yunan'dan modern döneme kadar uzanan siyasal ve felsefi mirası da içermektedir. Onun analizleri, çağdaş dünya gerçekliği karşısında insan haklarının sınırlarını, kırılğanlıklarını ve çelişkilerini açığa çıkarmaya devam etmektedir. İnsan hakları konusundaki tartışmalarda sıklıkla atıf yapılan Arendt'in argümanları, modern hak anlayışının kuramsal temellerini sorgulamak ve yeniden düşünmek için güçlü bir felsefi zemin sunar (Çirli ve Pustu, 2023, s. 219).

1951 yılında yayımladığı ve en önemli eseri olarak kabul edilen *Totalitarizmin Kaynakları* (*The Origins of Totalitarianism*), yalnızca totaliter rejimlerin doğasını analiz etmekle kalmaz; aynı zamanda hakların kaynağı, korunabilirliği ve uygulanabilirliği üzerine derinlemesine bir sorgulamayı da içerir. Arendt, şu temel soruyu sorar: Bir insanın tayin edici özelliği nedir ve insan onuruna uygun bir yaşam sürebilmesi için ne tür güvenceler gereklidir? Bu bağlamda Arendt, insanın temel faaliyetlerini üç kategoride değerlendirir: emek (Labor) (hayatta kalmayı sağlayan temel uğraş), üretim (Work) (kalıcı eserler ve yapılar inşa etme) ve eylem (Action) (başkalarıyla birlikte kamusal alanda var olma). Özellikle eylem ve konuşma, Arendt'e göre insanı diğer varlıklardan ayıran asli niteliklerdir ve bu yönüyle onun düşüncesi Aristotelesçi bir zemine oturur (Arendt, 1998). Arendt'in "haklara sahip olma hakkı" (The right to have rights) olarak formüle ettiği kavram, insan hakları anlayışı temelinde öne çıkan bir takım kavramları incelemeye sunar. Ona göre haklar, yalnızca soyut birer norm değil, toplumsal ilişkiler içinde tanınan ve ancak kamusal alanda görünürlük kazanan varoluşsal olanaklardır (Arendt, 2009). İnsanlar, eylemleri ve düşünceleri doğrultusunda anlam kazanırlar; ancak bu anlam, yalnızca haklarının tanındığı bir siyasal yapı içerisinde mümkün olabilir. Arendt, milyonlarca insanın bu temel hakkı yitirmesi ve modern dünyanın küresel örgütlenmesinde bu hakkı yeniden kazanamamalarının, insan haklarının yapısal zaaflarını gözler önüne serdiğini savunur (Heper, 2022, s. 652-653).

Hannah Arendt, insan hakları meselesine yönelik eleştirilerinde, sorunun esasen insan hakları bildirgelerinde yattığını ileri sürer. Ona göre bu bildirgeler, ilk ortaya atıldıkları andan itibaren pratikte uygulanabilirlikten uzak, soyut ideallerden beslenen metinlerdir. İnsanların yalnızca doğmuş olmalarından ötürü birtakım haklara sahip oldukları varsayımını gerçek dışı bulan Arendt, bu yaklaşımın hem tarihsel hem de siyasal bağlamda sorunlu olduğunu savunur. Ona göre, eğer doğuştan gelen bir haktan söz edilecekse, bu hak, vatandaşlıkla koşullanmış haklardan ilke olarak farklı ve daha temel bir hak olmalıdır (Arendt, 2009). Kuşkusuz onun düşüncelerinin, yaşadığı dönemin sorunlarından etkilendiğini belirtmek gerekmektedir. Fransız Devrimi sırasında ilan edilen *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesinin* ardından, özellikle I.

Dünya Savaşı sonrasında yaşanan olaylar, insan haklarını tekrar gündeme getirmiş ve ulus-devlet yapılarının çökmesiyle birlikte insan hakları meselesi daha fazla tartışılmaya başlanmıştır. Ancak bu kez mesele teorik değil, yüz binlerce mülteci ve vatansız insanın siyasal olarak “hiç kimse” konumuna düşmesiyle somut bir kriz hâline gelmiştir. Söz konusu insanlar, savaş sonrası eski yurttaşlık statülerini yitirerek, ait oldukları toplumsal ve siyasal yapılardan kopmuş; geri dönüşü ya da başka bir topluluğa kabulü mümkün olmayan “haklarını kaybetmiş bireyler” hâline gelmişlerdir. Bu durumun etkisinde kalan Arendt, bu durumu insan haklarının sonu olarak değerlendirir ve bu çöküşün nedenini ulus-devletin kendi içine kapanarak ulusu mutlaklaştırmasında görür (Heper, 2022, s. 653-654).

Geleneksel insan hakları düşüncesi, tüm insanların eşit, özgür ve onurlu doğduğunu ve bu doğuştan gelen nitelikler sayesinde birtakım devredilmez haklara sahip olduğunu ileri sürer. Oysa Arendt, bu anlayışa en güçlü itirazı getiren düşünürlerden biridir. Ona göre, insan hakları anlayışı, bireyin sosyal ve siyasal gerçekliğini dikkate almamakta, insanı yalnızca soyut bir varlık olarak ele almakta ve bu nedenle pratikte işlevsiz kalmaktadır. Arendt, hakların yalnızca insan doğasına dayanarak verilemeyeceğini; aksine, eşitlik ve özgürlüğün, siyasal bir topluluk içerisinde gerçekleştirilebilecek pratik varoluş biçimleri olduğunu savunur. Siyasal topluluğunu kaybeden birey, yalnızca haklarını değil, aynı zamanda insan olma imkânını da kaybeder. Bu nedenle, insan haklarının yalnızca “insan olmakla” ilişkilendirilmesi, onları temelsiz ve kırılgan bir zemine oturtmaktadır (Çirli ve Pustu, 2023, s. 218). Arendt’e göre, insan haklarının temelindeki “doğal eşitlik” ve “doğuştan haklar” gibi kavramlar, modern devletin bu hakların gerçek koruyucusu olmaktan çıkmasıyla birlikte anlamını yitirir. Zira insanlar doğuştan eşit değildir; eşitlik, toplumsal ve siyasal bir yapının ürünüdür. Eşitliği mümkün kılan şey, belirli bir topluluk içerisinde bu eşitliğin bilinçli biçimde tanınması ve garanti altına alınmasıdır. Bu nedenle insan hakları, ancak vatandaşlıkla birlikte anlam kazanır. Hakların geçerliliği, bireyin bir siyasal yapının parçası olmasıyla mümkündür. Bu yapının dışında kalan birey için “yasa önünde eşitlik” gibi kavramlar yalnızca bir yanılsamadır (Arendt, 2009). Arendt, bu eleştiriler doğrultusunda hakların daha sağlam bir temele oturtulması gerektiğini savunur. Bu temel, onun “haklara sahip olma hakkı” olarak adlandırdığı ve insanın siyasal bir topluluk içerisinde eylemde bulunabilme hakkına işaret eden kavramdır. Bu hak, yalnızca bildirgelerde tanımlanan hakların değil, aynı zamanda o hakların tanınabilirliğinin ve sürdürülebilirliğinin de koşuludur. Arendt’e göre, ancak bu tür bir siyasal topluluğun içinde bireyin haklarının gerçekliği güvence altına alınabilir. Bu yaklaşım, onun modern insan hakları anlayışına yönelik eleştirilerinin kurucu zeminini oluşturur (Çirli ve Pustu, 2023, s. 223-224).

Arendt'in düşüncesi, insan haklarının özünde yatan çıkmazları görünür kılarken, insan haklarından tümüyle vazgeçilmesini önermez. Aksine, insan haklarının mevcut soyut temelleri yerine, siyasal ve ontolojik bir düzlemde yeniden temellendirilmesi gerektiğini savunur. Ona göre, mülteciler önce yurtlarını, yani onları belli bir toplumsal bağlama yerleştiren anlam ağını kaybetmişlerdir. Bu kayıp, yalnızca fiziksel bir mekânın değil, aynı zamanda toplumsal aidiyetin ve tanınmanın da kaybıdır. İkinci kayıpsa, onları koruyabilecek siyasal bir yönetimin yokluğudur. Böylece mülteci, yalnızca yurtsuz değil, aynı zamanda siyasal olarak da hiç kimse hâline gelir; hiçbir yasaya tabi değildir ve bu nedenle hiçbir hakka da sahip değildir. Arendt'in ifadesiyle, mülteci eğer yaşıyorsa bu, bir hakka sahip olduğundan değil; yalnızca başkalarının merhametine bağlı olarak hayatta kalabildiğindendir. Çünkü uluslararası toplumun hiçbir hukuki düzenlemesi, başka ulusları mültecileri kabul etmeye veya beslemeye zorlamamaktadır. Bu durum, insan hakları kavramının sınırlarını ve çelişkilerini açığa çıkarmakta; Arendt'in "haklara sahip olma hakkı" talebini, çağdaş siyasal düşüncenin merkezine yerleştirmektedir (Arendt, 2009, s. 209-303).

Sonuç olarak Hannah Arendt, *Totalitarizmin Kaynakları: Emperyalizm* adlı eserinde, Birinci Dünya Savaşı'yla birlikte görünür hâle gelen ve iki savaş arası dönemde derinleşen kitlesel mülteci hareketlerinin, modern ulus-devletin yapısal krizini nasıl açığa çıkardığını tartışır. Bu bağlamda Arendt, insan hakları paradigmasındaki temel bir çelişkiyi (ya da kendi deyişiyle bir "paradoksu") ortaya koymaya çalışır: Ulus-devletin sınırları içerisinde güvence altına alınan haklar, özünde "yurttaş" olan bireylere tanınan haklardır. Ne var ki, bir kişi yurttaşlık statüsünü yitirdiğinde (yani yalnızca "insan" olarak kaldığında) söz konusu hakların da geçerliliğini yitirdiği görülmektedir. Dolayısıyla, yurttaş olmayan, yani "çıplak insan" konumundaki mülteci, hem modern ulus-devletin meşruiyetini hem de ona koşut olarak gelişen insan hakları düşüncesinin temellerini sorgulatan bir figür olarak belirir (Yılmaz, 2018, s. 765). Bu tespit doğrultusunda Arendt, klasik liberal bireyci geleneğe ait insan hakları anlayışına mesafeli bir yaklaşım sergiler. Ona göre, modern insan hakları anlayışı, insanın sırf "insan olarak" doğmasının haklara sahip olması için yeterli olduğu varsayımına dayanır. Ancak Arendt, bu varsayımı reddeder. İnsan, doğuştan gelen bireysel nitelikleriyle değil; özneler arası ilişkiler ağı içinde, müşterek bir dünya kurma kapasitesiyle anlam ve değer kazanır (Arendt, 2009).

Arendt'e göre, hak sahibi olmak, ancak bir siyasal topluluğa aidiyetle mümkündür. Bu nedenle onun "haklara sahip olma hakkı" olarak nitelediği temel hak, bireyin kamusal alanda sözünün duyulabileceği, eyleminin görülebileceği bir politik varlık olarak tanınmasıdır. Bu hak, yalnızca pozitif hukukla güvence altına alınan vatandaşlık haklarını değil; aynı zamanda

ontolojik düzlemde, bireyin dünyada var olabileceği anlamlı bir yerin varlığını da içerir. Bu anlamda Arendt'in insan haklarına ilişkin yaklaşımı, siyasal varlık anlayışı ile doğrudan ilişkilidir. Arendt'in "haklara sahip olma hakkı" kavramsallaştırması, yalnızca bireyin fiziksel varlığına değil, onun eylemde bulunabileceği, kendisini ifade edebileceği ve başkaları tarafından muhatap alınabileceği bir kamusal alanın varlığına işaret eder. Bu alan, bireylerin sabit kimlik kategorilerinden (etnik köken, din, dil vb.) bağımsız olarak sadece eylemleri ve sözleri üzerinden değerlendirildikleri bir topluluk deneyimini mümkün kılar. Herkesin eşit kabul edildiği ve ortak sorumluluğun esas alındığı bu kamusal alan, insan haklarının gerçekleşme zemini olarak düşünülmektedir. Ne var ki Arendt'in tasavvur ettiği bu tür bir kamusal alan, modern dünyada mevcut siyasal ve toplumsal yapılar içinde gerçekleştirilmesi güç bir ideal olarak da değerlendirilebilir. Yine de Arendt'in bu yaklaşımı, insan haklarının yalnızca normatif bildirgelerle değil; siyasal katılım, kamusal görünürlük ve ortak dünya inşası yoluyla anlam kazandığını vurgulayan, dönüştürücü bir bakış açısı sunmaktadır (Aldemir, 2018, s. 53).

3. Emmanuel Levinas: Öteki'nin Yüzü ve Ahlaki Sorumluluk

Litvanya'da Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen ve kendisi de göçmenliği deneyimlemiş olan Emmanuel Levinas (1906-1995), Çağdaş Fransız felsefesinin en önemli düşünürlerinden biridir. Strasbourg'da felsefe eğitimi alan Levinas, Husserl'in fenomenolojisinden ve Heidegger'in varlık ontolojisinden derinlemesine etkilenmiş, fenomenolojiyi Fransa'ya taşıyan ilk isimlerden biri olmuştur. Bununla birlikte, yalnızca felsefi düzlemde değil, Yahudi geleneği içerisinde de önemli bir konuma sahiptir. Talmud üzerine yaptığı yorumlar, Tanrı, monoteizm ve kutsal metinler üzerine kaleme aldığı yazılarla, düşüncesini Yahudi entelektüel birikimiyle beslemiştir. Her ne kadar felsefi argümanlarını doğrudan dinî kaynaklara dayandırmasa da Yahudiliğin onun etik düşüncesi üzerindeki etkisi inkâr edilemez niteliktedir (Çırakman, 2000, s. 180). Levinas'ın göç etiği anlayışı, özellikle ötekiyle kurulan ilişki bağlamında şekillenir ve mültecilik meselesine yaklaşımını da belirleyen temel ekseni oluşturur. Onun etiği, klasik anlamda bir yükümlülük ya da kişinin kendi söz ve eylemlerinden sorumlu tutulduğu bireysel sorumluluk anlayışından farklıdır. Levinas'a göre etik, benliğin ancak öteki (autrui) için duyduğu sorumluluk aracılığıyla kurulabileceği bir zemindir. Dolayısıyla "ben" (Moi)in ortaya çıkışı, ötekinin varlığına ve ona karşı duyulan mutlak sorumluluğa bağlıdır (Levinas, 2003). Bu yönüyle, geleneksel Batı felsefesinin öznenen ya da hakikatten hareketle kurduğu sistematik yapıdan radikal bir kopuş sergiler.

Levinas'ın düşüncesinde "öteki" (Autrui), hiçbir zaman indirgenemeyecek, kavranamayacak, bilinemez bir başkalık olarak tanımlanır. Ötekinin bu aşkınlığı, onun bir bilgi

nesnesine dönüştürülmesini ya da aynı içinde eritilmesini imkânsız kılar. Bu nedenle Levinas'ın etiği, daima tamamlanmamış ve tamamlanamaz olan bir sorumluluğu ifade eder. Öteki ile ilişkide sorumluluk, tıpkı ödenemeyen bir borç gibi, sürekli devam eden ve hiçbir zaman kapanmayan bir yükümlülüktür. Bu bağlamda Levinas'ın "*koşulsuz misafirperverlik*" (Hospitalité Inconditionnelle) kavramı, ötekinin ev sahibi tarafından kabul edilmesinde gizli bir mülksüzleşmeyi, bir tür köksüzleşmeyi ve benliğin sarsılmasını içerir (Levinas, 2003). Levinas'ın koşulsuz misafirperverlik fikri, onu etik ile siyaset arasındaki ilişkisinin sınırlarına getirir. Çünkü böylesi bir misafirperverlik, hukuk ya da siyasal düzenlemelerle sınırlandırılmaz; normatif bir yapıya indirgenemez. Levinas, bu düşüncesiyle günümüz dünyasında büyük bir sorun haline gelen mülteciler, yerinden edilmişler ve sürgünler meselesine farklı bir etik zemin sunar. Onun düşüncesinde ötekine karşı sorumluluk, siyasal aidiyetten ya da hukuksal kimlikten önce gelir ve tüm bu düzenlemeleri aşan bir etik buyruğa dönüşür (Lortoğlu, 2017, s. 60-61).

Levinas, komşuluk kavramını da bu çerçevede ele alır. Komşu, hem tanıdık hem de yabancı, hem aynı hem de başka olandır. Ötekinin komşu olması, ona duyulan sorumluluğu artırır; fakat bu sorumluluk (Responsabilité), komşunun bir diğer komşuya adaletsiz davranması durumunda etik bir sınavla karşı karşıya gelir. Böylece Levinas'ın etik düşüncesi, yalnızca bireysel düzlemde kalmaz, aynı zamanda adaletin sorgulandığı toplumsal ve siyasal bir boyut da kazanır. Bu noktada üçüncü tarafın dahil olması, etik ilişkiden siyasal ilişkiye geçişi imler (Levinas, 2010a, s. 291). Levinas'ın felsefesi bu anlamda sadece etik değil, aynı zamanda politik, ontolojik ve varoluşsal boyutlar içerir. "ötekiyle ilişki ötekiyle ilişkisini asla bitirememiş bir ilişkidir. Bir ilgisizlik olmayan olan ve her görevin ötesine giden, ödenemeyen borç gibi ortadan kalkmayan farklılıktır." (Levinas, 2011, s. 156). Levinas'a göre ötekinin yüzüyle karşılaşma, radikal bir açıklık deneyimidir. Yüz, hem kırılabilirliğin hem de mutlak savunmasızlığın mekânıdır. Ötekinin yüzü, "öldürmeyeceksin" buyruğunu içeren etik bir çağrıdır. Fakat bu aynı zamanda bir çelişkiyi de barındırır: Yüz, ötekinin ölümüyle temas hâlinde olan bir alandır ve bu nedenle her zaman bir cinayete davetiye çıkarma ihtimali taşır. (Levinas, 2010b, s. 242-243). Tam da bu noktada Levinas'ın Yahudi düşüncesinden beslendiği görülür; çünkü ötekiyle ilişkideki etik buyruğun izini Talmudik gelenekte de sürmek mümkündür. Komşuya duyulan sorumluluk, ne onun kimliğine ne de farklılığına bağlıdır; Levinas için bu, koşulsuz bir yükümlülüktür. İşte bu nedenle de onun politik, ontolojik ve belki de varoluşçu uzantısı göz önüne çıkar. Her ne kadar komşu sözcüğü Levinas'ın ele aldığı haliyle yakınlığa ve dini bir anlama göndermede bulunuyor olsa da bir başkalık felsefesini de içerisinde taşır (Buhurcu, 2020, s. 166). Bu durumda komşu, öteki, göçmen konumundadır.

Levinas'ın etiği, çağdaş dünyada insan haklarının, hukuk devletinin ya da özgürlük söylemlerinin gerçek hayatta karşılık bulmakta zorlandığı bir ortamda, umut verici bir alternatif düşünce zemini sunar. Günümüz insanı, eşitlik talep ederken aynı zamanda başkasının haklarını göz ardı etmekte; adalet ve hakkaniyet söylemleri, çoğu zaman kendi çıkarlarını meşrulaştırma aracına dönüşmektedir. Levinas, bu duruma karşı ontolojiyi merkeze alan geleneksel etik anlayışına karşılık, etiği felsefenin ilk temeli olarak önerir. Ona göre, özdeşlik üzerine kurulu bir düşünce, ötekini dışlayarak savaşın ve yıkımın yolunu açmıştır. Bu nedenle barışı, ancak etik sorumluluk temelinde kurmak mümkündür (Atakul, 2023, s. 198-199). Sonuç olarak, Emmanuel Levinas, felsefesinin merkezine yerleştirdiği öteki figürüyle çağdaş etik düşüncenin sınırlarını genişletmiş, siyasal, ontolojik ve varoluşsal düzlemlerde yeni tartışmalara zemin hazırlamıştır. Onun “öteki etiği” olarak tanımlanan kuramı, yalnızca teorik düzeyde kalmamakta; aynı zamanda günümüz dünyasının en acil insani meselelerinden biri olan mültecilik sorunsalına dair derinlemesine bir etik bakış sunmaktadır (Güngör, 2018, s. 366). Çünkü mülteci de bir öteki olarak düşünüldüğünde ona karşı birtakım etik hak ve sorumluluklar ortaya çıkar.

4. Michael Walzer: Sınır ve Göç

Amerikalı siyaset teorisyeni ve ahlâk filozofu Michael Walzer, 1935 yılında New York'ta dünyaya gelmiştir. Walzer, siyaset bilimi ve siyasi düşünceler tarihine dair kapsamlı bir külliyat üretmiş; Princeton (1962-1966) ve Harvard (1966-1980) üniversitelerinde verdiği derslerle akademik düşünceye katkıda bulunmuştur. 1980 yılından itibaren Princeton/New Jersey'de bulunan İleri Araştırmalar Enstitüsü'nde görev yapan Walzer, aynı zamanda otuz yılı aşkın bir süre *Dissent* dergisinin editörlüğünü üstlenmiştir. *The New Republic*, *The New York Review of Books*, *The New Yorker*, *The New York Times* ve *Harper's* gibi önde gelen yayın organlarında yayımlanan üç yüzü aşkın makalesi bulunmaktadır. Türkçeye çevrilen iki temel eseri *Hoşgörü Üzerine* ile *Haklı Savaş Haksız Savaş: Tarihten Örneklerle Desteklenmiş Ahlakî Bir Tez*'dir.

Walzer, savaş olgusunu bireyin özgür iradesiyle katıldığı bir eylemden ziyade, devletin vatandaşlarına yüklediği sadakat ilişkisiyle zorunlu hâle gelen bir durum olarak değerlendirir. Ona göre bireyler, özgür iradeleri dışında şiddet uygulamaya zorlanmaktadır. Bu zorunluluğun, yaşama hakkı gibi temel hakları askıya alması ve özgür iradeyi zedelemesi bakımından savaş, Walzer tarafından ahlâki açıdan ağır bir suç, hatta barbarlık olarak nitelenir. Bununla birlikte Walzer, savaşın tümüyle keyfî bir alan olmadığını, belirli normatif çerçeveler dâhilinde düzenlenebileceğini ileri sürer. Ona göre savaşın meşruiyeti, yalnızca amaçların haklılığına değil, savaşın yürütülüş biçiminin ahlâki kurallarla uyumlu olup olmadığına da bağlıdır.

(Walzer, 2010: 23). Savaşta sivil ile silahlı unsurlar arasında yapılan temel ayrım bu etik çerçevenin merkezinde yer alır. Haklı savaş, Walzer'e göre, yalnızca açık bir tehdit karşısında yaşamı, özgürlüğü ve insan onurunu korumaya yöneldiğinde ahlâki meşruiyet kazanabilir (Şahin, 2016: 25). Walzer, savaşın doğasında ahlâkın ve hukukun geçersiz olduğu yönündeki görüşleri eleştirir. “*Inter arma silent leges*” (Savaş zamanında yasalar susar) anlayışının karşısında konumlanan Walzer, savaşın tam da bu nedenle ahlaki yargının en çok ihtiyaç duyulduğu bir alan olduğunu savunur. Ona göre savaş, ahlaki ilke ve kuralların askıya alınması değil, bilakis sınanması gereken bir bağlamdır (Walzer, 2010, s. 23).

Siyasal düşüncesini yalnızca savaşla sınırlamayan Walzer, eşitlik ve adalet meselelerini de derinlemesine tartışır. Ona göre tarih boyunca yurttaş olmayanlar ve yabancılar üzerindeki tahakküm, insanlık tarihinin en barbar despotizm biçimlerinden birini temsil etmektedir (Güllüpcü, 2014, s. 3). Bu bağlamda geliştirdiği “*karmaşık eşitlik*” (*complex equality*) kavramı, toplumsal eşitliğin yalnızca kaynakların niceliksel dağılımına değil, değerlerin hangi alanlarda hangi mantıkla dağıtıldığına ilişkin derin bir analiz sunar. Karmaşık eşitlik, her bir toplumsal alanın kendi içsel dağılım mantığına uygun olarak işlemesi gerektiğini, bir alandaki üstünlüğün başka bir alana taşınmasının egemenliğe ve tahakküme yol açacağını savunur. Bu anlayış, “*değerler dominasyonu*”na karşı bir direniş olarak konumlanır (Karademir, 2016, s. 115).

Göç olgusu karşısında Walzer, toplulukların kendi kültürel bütünlüklerini koruma hakkını tanıır. Ona göre bir topluluk, kimliğini ve tarihsel sürekliliğini koruyabilmek için göç akışlarını, bu kimlikle uyumlu bir çerçevede düzenleme hakkına sahiptir (Walzer, 1983). Ancak modern toplumların çok kültürlü yapısı düşünüldüğünde, Walzer’ın bu görüşü ciddi sorular doğurur: Toplumun hangi kesiminin kültürel anlayışı esas alınacaktır? Göçmen çocuklarının eğitimi hangi dilde olacak, hangi kültüre entegre edilecektir? Hangi kültürün sürekliliği korunacak, hangisi göz ardı edilip gücünü yitirmeye mahkûm edilecektir? Walzer, göç politikalarının belirlenmesini komünitenin bütününe ait bir hak olarak tanımlasa da, bu yaklaşım, farklılıkların nasıl temsil edileceği ve çoğulculuğun nasıl korunacağı sorusunu yanıtsız bırakmaktadır. Özellikle tarihsel veya yerli azınlıkların var olduğu çok uluslu toplumlarda, Walzer’ın homojen ve statik bir kültür anlayışı, dinamik kültürel müzakereleri dışlayarak, azınlıkların kültürel sürekliliğini tehdit edebilir (Karademir, 2016, s. 118).

Sonuç olarak, Walzer’ın adalet kuramı, karmaşık eşitlik anlayışı temelinde değerlerin alanlar arası geçişkenliğini sınırlandırmaya çalışırken, bu yaklaşımı çoğu zaman dominant kültür lehine işler. Pozitif ayrımcılık, kota ya da veto hakkı gibi azınlıkları güçlendirecek mekanizmalara karşı mesafeli durması, onun kültürel çoğulculuğu benimsemediğini ya da göz

ardı ettiği yorumunu getirir. Kültürü, geçmişsiz ve dönüşüme kapalı bir yapı olarak düşünmesi, toplumsal adaletin inşasında dinamik müzakere süreçlerini ihmal etmesine yol açar. Walzer'in çabası, adaleti farklılıklar üzerinden düşünmeye yönelik önemli bir girişim olmakla birlikte, bu farklılıkların siyasal ifadesine yeterince alan tanımadığı ölçüde sınırlarla kuşatılmış bir adalet anlayışı olarak kalmaktadır (Karademir, 2016, s. 118-119).

5. Seyla Benhabib: Demokratik İçerme ve Dışlama Etiği

1950 yılında İstanbul'da dünyaya gelen Seyla Benhabib, Robert Koleji'nde aldığı eğitimin ardından felsefe öğrenimi görmek üzere 1970 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş, Brandeis Üniversitesi'nde başladığı eğitimini Yale Üniversitesi'nde sürdürmüş ve burada 1977 yılında doktorasını tamamlamıştır. Benhabib, akademik kariyeri boyunca Boston Üniversitesi, SUNY Stony Brook ve New School Araştırma Merkezi gibi önemli kurumlarda siyaset bilimi ve felsefe dersleri vermiş; ayrıca Cambridge ve Harvard üniversitelerinde de dersler sunmuştur. 1995 yılından bu yana Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi üyesi olan Benhabib, özellikle Karl Marx, Hegel, Max Weber ve Jürgen Habermas üzerine yürüttüğü çalışmalarıyla çağdaş siyasal düşünceye katkıda bulunmuştur.

Benhabib'in insan haklarına dair kuramsal çerçevesi, temelde Kant, Arendt ve Rawls gibi düşünürlerin mirasından beslenmektedir. Bununla birlikte, bu filozofların insan hakları ve politik aidiyet anlayışlarını eleştirel bir perspektiften yeniden yorumlayarak kendi özgün kozmopolit adalet anlayışını inşa etmiştir. Kant'ın konukseverlik ilkesine dayanan kozmopolit hakkı, ötekinin siyasal topluluğa kabulünü iktidarın keyfi takdirine bıraktığı ölçüde yetersiz bulunur. Benhabib bu noktada, Hannah Arendt'in "haklara sahip olma hakkı" kavramını yeniden ele alarak, politik üyeliğin yalnızca ulus-devletin tanıma yetkisine bağlı kılınamayacağını, bunun yerine herkesin etik olarak eşit tanınmayı hak eden bir varlık olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürer (Benhabib, 2018). Bu doğrultuda vatandaşlığın ötesine geçen bir kozmopolit hukuk anlayışıyla insan haklarının evrensel zeminde temellendirilmesini savunur. Ayrıca Rawls'un kapalı, homojen ve sınırlı sayıdaki toplum anlayışı ile onun göçü ve insan haklarını sınırlandıran görüşlerini eleştirel bir biçimde değerlendirerek Rawls'un adalet teorisinin ötekinin haklarını yok saydığını iddia etmiştir (Benhabib, 2006). Benhabib, yukarıda özetlenen düşünsel bağlam üzerine kendi insan hakları anlayışını şekillendirirken işe insan haklarını gerekçelendirerek başlamıştır. Bu çerçevede insan haklarını Aydınlanmanın ürünü olarak gerekçelendirilen evrenselciliğe uygun olarak iletişim özgürlüğü ve haklara sahip olma hakkı ile gerekçelendirmiş, insanları haklara sahip olma hakkına ve iletişim özgürlüğüne aynı anda sahip olan ve gömülü olduğu sosyal uzam sayesinde haklara ilişkin akıl yürüterek faillik pratiği yapan varlık olarak tanımlamıştır (Küçükşahin, 2023, s. 21).

Benhabib'in iletişimsel etik anlayışı, klasik deontolojik teorilerle akraba olmakla birlikte, onları aşarak kendi içsel eleştirisine olanak tanıyan düşünümsel bir ahlak anlayışı sunar. Bu etik yaklaşım, tüm hayat tarzlarının evrensel haklar ve adalet çerçevesi içinde bir arada var olabilmesini önceler; böylelikle çoğulculuk ve hoşgörüyü, dogmatizmden arındırılmış bir evrenselcilik içinde yeniden düşünür. İletişimsel etiğin bu yapısı, onu yalnızca bir normatif sistem olmaktan çıkarır; aynı zamanda, kendi tarihsel ve düşünsel öncüllerinin bilincinde olan bir etik öz-farkındalığa dönüştürür. Bu etik düşünüm, bireyin yalnızca kendi yaşam tarzının değil, başka yaşam tarzlarının da meşruiyet koşullarını sorgulayabileceği bir diyalogun zeminini yaratır. Bu noktada Benhabib, uzlaşımsal ahlak sistemlerinin yalnızca kültürel çoğunlukların dayattığı normlar olarak değil, aynı zamanda toplumsal kabul ile rasyonel geçerlilik arasındaki gerilimi dile getirebilecek bir düzeyde kurulması gerektiğini vurgular. Bu bakımdan iletişimsel etik, seküler, evrensel ve eleştirel bir kültürün gelişimini imtiyazlı kılar; adalet, hak ve iyi yaşam kavramlarını, düşünsel mücadeleye açık bir biçimde yeniden tartışmaya açar. Sonuç olarak Benhabib, modern liberal düşüncenin sınırlarında konumlanarak, insan haklarını yalnızca vatandaşlıkla sınırlı bir haklar rejimi olarak değil, tüm insanlığı kuşatan ve iletişimsel aklın evrenselliğiyle temellendirilen bir adalet idealine dönüştürmeye çalışır. Bu yönüyle Benhabib'in kuramı, günümüzün göç, mültecilik ve ulus-devlet temelli dışlayıcı politikalar bağlamında insan haklarına dair en kritik soruları yeniden gündeme taşıyan önemli bir felsefi müdahaledir (Benhabib, 1999, s. 82-83).

Benhabib'e göre, günümüz dünyasında açıkça gözlemlenebilen olgulardan biri, küreselleşmenin ulus-devletlerin tarihsel süreçte inşa ettiği sınırları her düzlemde aşındırmış olmasıdır. Bu tespitten hareketle, ekonomik liberalleşmenin ötesine taşınarak siyasal alanın yeniden düşünülmesi ve bu bağlamda "kozmopolitan hak" kavramının merkeze alınması, düşünür açısından hayati önemdedir. Yabancılık durumunu, yalnızca yerinden edilmenin ya da vatandaşlıktan dışlanmanın bir tezahürü olarak değil, küresel hareket özgürlüğü çerçevesinde yeniden tanımlayan Benhabib, böylece küresel bir haklar rejiminin inşasını gündeme getirmektedir. Ona göre, bedenlerin sınır ötesinde varlıklarını sürdürebilme koşulları, klasik anlamda sivil, siyasal ve sosyal hakların artık ulus-aşırı hukukî çerçevelerle yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır (Dinçer, 2021, s. 368). Benhabib, bireylerin birbirlerini "haklara sahip olma hakkı"na sahip olarak görebilmelerini, yalnızca soyut bir ahlaki anlayıştan değil, siyasal mücadelelerden, sosyal hareketlerden ve sınıf, cinsiyet, etnisite ile inanç gibi kimliksel sınırların içinde veya ötesinde edinilen deneyimlerden kaynaklanan öğrenme süreçlerinden geçmelerine bağlamaktadır. Bu kolektif öğrenme ve mücadele biçimleri, insan

haklarının evrensel niteliğine tarihsel ve toplumsal bir dayanak kazandırır (Küçükşahin, 2023, s. 15).

1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilanı ile başlayan süreçte, uluslararası insan hakları normlarının oluşumuna tanıklık ettiklerini belirten Benhabib, özellikle mültecilerin ve sığınmacıların sınır ötesi hareketlerinin artık bir “uluslararası insan hakları rejimi”nin asli konusu haline geldiğini ileri sürer. Bu rejim, yalnızca bağlayıcı insan hakları anlaşmalarını değil, aynı zamanda mutlak hukuk ilkeleri ve “esnek uluslararası hukuk” rejimleriyle şekillenen çok katmanlı ve çok merkezli bir yapıdan oluşmaktadır (Benhabib, 2018, s. 17).

Benhabib'in söylem etiğine dayalı insan hakları anlayışı, hak kavramını yaşam ve özgürlük gibi temel haklardan ibaret gören ve bu hakları da mülkiyet ilişkileri üzerinden tanımlayan liberal hak teorilerinin karşısında konumlanır. Ona göre insan hakları, yalnızca ahlaki ilkelere dayanarak savunulamaz; aynı zamanda hukuki ve siyasal düzeyde gerekçelendirilmek zorundadır. Bu nedenle, evrenselciliği “özcü”, “yargılayıcı” ve “gerekçelendirilen” biçimleriyle kategorize eden Benhabib, yalnızca gerekçelendirilen evrenselciliğin insan haklarının rasyonel temellendirilmesi açısından yeterli olduğunu savunur (Benhabib, 2018). Bu yaklaşım, Aydınlanma düşüncesinin sorgulama ve araştırmaya dayalı akıl yürütme ilkelerine, tarafsızlık ve tutarlılığa, öz-eleştirelilik ve dönüşüme duyulan inancı esas alır. Benhabib'e göre, insan haklarını meşrulaştıran temel ilkelerden biri iletişim özgürlüğüdür. Doğal ya da sembolik bir dili konuşabilen her bireyin potansiyel olarak bu özgürlüğe sahip olduğunu, dolayısıyla müzakere süreçlerinde dile getirilen iddiaları anlama, değerlendirme ve reddetme yetisine sahip bulunduğunu ileri sürer. İletişim özgürlüğü yoksa, insan haklarının meşruluğundan söz etmek de mümkün değildir (Küçükşahin, 2023, s. 14).

Benhabib, Arendt'in “haklara sahip olma hakkı” ifadesini yeniden yorumlayarak, bu hakkın yalnızca formel vatandaşlıkla sınırlı olmaması gerektiğini belirtir. “Haklara” ifadesi, insanlığın ortaklığına ve bir topluluğun koruması altında yaşama hakkına atıfta bulunurken, “sahip olmak hakkı” ise her bireyin eşitlik temelinde bu topluluğun üyesi olabilmesini güvence altına alır. Sivil ve siyasal hak talepleri, bu bağlamda, yalnızca mevcut üyeler arasında değil; topluluğa katılmak isteyenler için de karşılıklı yükümlülükler yaratmalıdır. Ancak bu karşılıklılık, dışlama veya sınır ötesi saldırganlık gibi tehditleri de beraberinde getirebileceğinden, sınırların işlevi yeniden düşünülmelidir. Benhabib, insan hakları beyannamelerinin evrenselliği ile devletlerin sınır kontrolü ve üyelik koşulları üzerindeki egemenlik iddialarının bir çelişki oluşturduğunu savunur. Bu çelişki, özellikle göçmenler, mülteciler ve vatansızlar bağlamında belirginleşir (Küçükşahin, 2023, s. 8-9).

Düşünür, evrensel insan haklarının eleştirel bir analizini yaparken, “insanlık suçu” kavramının ilk kez Nürnberg Mahkemeleri’nde formüle edildiğini hatırlatır. Bu kavram, savaş ve aşırı düşmanlık koşullarında sivillere ve devlet görevlilerine yöneltilen norm ihlallerini kapsar: etnik temizlik, kitlesel idam, sistematik tecavüz gibi eylemler insanlık dışı suçlar olarak tanımlanır. “Görevimi yerine getiriyordum” gibi savunular, insanlığa karşı işlenen suçların ahlaki ve hukuki bağlamda meşrulaştırılmasına temel teşkil etmez. Uluslararası hukuk, artık yalnızca silahlı çatışmalar değil, devletin kendi yurttaşlarına yönelik eylemleri de dâhil olmak üzere, geniş bir yelpazede insanî müdahale zeminini mümkün kılmaktadır. Bu çerçevede, uluslararası insan haklarının ulus-devletin egemenliğini sınırlayan üç temel alanı bulunmaktadır: insanî müdahale, savaş ve insanlık suçları ile uluslararası göç. İnsanî müdahaleler, devletlerin kendi halklarına yönelik tutumlarını denetlerken; insanlık suçları ve savaş suçları, devletler-arası ya da devlet içi çatışmalarda uygulanan şiddet biçimlerini sorgular. Ulus aşırı göç ise, bireylerin haklarını yalnızca yurttaşlık üzerinden değil, insanlık statüleri üzerinden ele alır. Burada söz konusu olan, belirli bir topluluğun üyesi olmaktan ziyade, insan olmanın getirdiği en temel hakların tanınmasıdır (Benhabib, 2018, s. 17-20).

6. Jacques Derrida: Konukseverlik Etiği ve Koşullu Olan ile Koşulsuz olanın gerilimi

Jacques Derrida (1930-2004)’nın düşünsel serüveni, 1980’li yılların sonlarından itibaren belirgin bir etik ve politik yönelime doğru evrilmiştir. Bu bağlamda, filozofun entelektüel gelişimini iki ayrı dönem içinde değerlendirmek mümkündür. İlk dönem, Batı metafiziğinin kurucu metinlerine yönelik sabırlı, titiz ve radikal eleştirel okumalarıyla tanımlanır. Bu dönemde Derrida, özellikle “différance”, “logosantrizm”, “phonosantrizm”, “eklentisellik”, “ikame” ve “tekrar” gibi kavramsal araçlarla dilin merkeziliğini sorunsallaştırarak yapısökümün teorik temelini inşa eder. İkinci dönem ise etik, siyaset ve kültürel pratikler üzerine odaklanır. Bu dönemde Derrida’nın yapısöküm stratejisi, yalnızca metinlere değil, bu metinlerin toplumsal karşılıklarına ve tahakküm yapılarına yönelir. Konukseverlik, adalet, bağışlama ve hediye gibi kavramlar üzerinden etik-politik olanın sınırlarını yeniden tartışmaya açar (Rutli, 2017, s. 124-125).

Bu etik-politik dönüşümün en dikkat çekici uğraklarından biri, Derrida’nın konukseverlik üzerine yürüttüğü çalışmalardır. Derrida, *Of Hospitality* (Konukseverlik) adlı metninde konukseverlik sorununu felsefi bir araştırma nesnesi olarak ele alır. Bu eserde, Immanuel Kant’ın *Ebedi Barış Üzerine* başlıklı çalışmasına referansla, iki temel önermeyi tartışmanın başlangıç noktası olarak belirler: “İnsan severlik değil, hak meselesidir.” ve “Dünya vatandaşlığı hakkı, genel geçer bir konukseverlikle sınırlandırılmalıdır.” (Derrida, 2000, s. 3-

18). Derrida'ya göre bu ifadeler, konukseverliğin yalnızca ahlaki bir eğilim değil, aynı zamanda hukuki ve politik bir mesele olduğunu ortaya koyar. Ne var ki Derrida, Kant'ın öngördüğü koşullu konukseverliğin ötesine geçerek, konukseverliğin koşulsuz biçimini, yani kavramsal olarak imkânsız olanı düşünmenin zorunluluğunu savunur. “Derridacı konukseverlik anlayışı, özellikle Kant ve Levinas'tan beslenir ancak aynı anda onları aşmaya da çalışır. Öncelikle Derrida ve koşullu misafirperverlik ilişkisine odaklandığımızda, Derrida temelde Kantçı konukseverliği (koşullu), misafirperverliği yasalara, koşullara tâbi tuttuğu ve konuk ile ev sahibi arasında, ev sahibinin lehine asimetric bir ilişki doğurduğu noktalarında eleştirir.” (Erayman, 2022, s. 59). Bu sayede de Levinas'tan etkilenecek koşulsuz misafirperverliği politik düzenden ya da politikadan ayırır ve farklı biçimde tanımlar (Dikeç, 2009, s. 6). Ancak misafirperverlik şu haliyle politika ile neredeyse iç içe geçtiği için koşulsuz misafirperverliği pratik alanda uygulamaya koymak mümkün değildir. Başka bir ifadeyle misafirperverlik etik ile ilişkili anlamda politik bir hale bürünmüştür. (Erayman, 2022, s.65; Dikeç, 2009, s. 9)

Derrida'nın konukseverliğin imkânı üzerine yaptığı soruşturma, filozofun son dönem eserlerinin çoğunda bir şekilde yer almaktadır. Ancak bütün bir araştırma konusu olarak Türkçe'ye Konukseverlik olarak çevrilen çalışması, Levinas üzerine yazdığı “*Adieu to Levinas*” ve konukseverlik üzerine verdiği seminerlerden oluşan “*Of Hospitality*” adlı eserleridir. (Rutli, 2017, s. 129). “Yapısökümcü tarzda bir başlangıç, “mültecilik durum tasviri” ile başlamalı ve çözümleme işi, bu tasviri metin üzerinden yürütülmelidir. Derrida, bu metindeki ve sözcüklerdeki içsel çelişkileri ve bastırılmış anlamları fark etmemizi sağlayarak yol alır. Öyle ki konukseverlikten konuksevmezliğe geçiş, “konuksev(er/mez)lik” sözcüğündeki eğik çizgiyle birbirinden ayrılmış eklerden yalnızca birini seçmekle gerçekleşir.” (Işıklı, 2015, s. 56-57). Derrida'nın konukseverlik anlayışı, yalnızca bir erdem ya da misafir kabul etme geleneği olarak değil, özne ile öteki arasındaki ilişkiyi yapıbozuma uğratan bir gerilim alanı olarak değerlendirilir (Derrida, 2000).

Derrida, Göç ile ilgili düşüncelerine *Hospitality (Konukseverlik)* Adlı eserinde yer vermektedir. Konukseverlik metnini yazarken kendisi de Cezayirli bir göçmen olarak Fransa'da, Avrupalıların konukseverliğini yeterince deneyimlediğini düşünüyordu. Avrupa Birliği'nin yeni bir felsefeye ihtiyacı olduğunu söylemişti. Onun konukseverlik düşüncesi; göçmen politikası, işçi politikası, uluslararası ilişkiler, insanlığa karşı suçlar gibi konuları; iktidar ile merhamet, adalet ile yasa, etik ile politika, kültür ile norm, karar ile çevre arasında ilişkileri yeniden düşünmeye yardım edebilir. Fakat gerçek konukseverlik ne politik ne etik ne felsefi ne de tüzeldir, o daha çok şiirseldir. Önceden belirlenmemişlik ancak estetik tutumda mümkün görünür (Işıklı, 2015, s. 72-73). Derrida'ya göre, “Avrupa, konukseverlik

sorumluluğunu üstlenmelidir. Bu sorumluluk Ayırupayı geçmişte ve şimdi olmadığı olamayacağı şeye kendini açmaya; yabancıları hoş karşılamaya; kendileriyle entegre etmeksizin farklılıklarını tanıma ve kabul etmeye; hem teori hem de pratikte, demokrasi ve Avrupa mirasını tahrip eden totaliter dogmatizmi eleştirmeye zorlar.” (Derrida, 1993, s. 18).

Derrida *Platon’un Eczanesi* adlı eserinde “öteki” kavramını inceler. Bu kavramı incelerken “Yunanca ‘Pharmakon’ kavramı üzerine bir tanımlamaya gider ve metninde söz konusu kavramın eş anlamlısı olan ‘pharmakos’ kavramını inceler.” (Karaman, 2022, s. 28). Bu anlamda Pharmakon “öteki” olmaktadır. Derrida’nın iddiasına göre tüm bir Batı düşüncesinde, köle yoksa efendi de yoktur. Kölenin bilinci, efendiyi içermeli ki köle olarak kalabilsin. Misafir, kendini ev sahibinin misafiri olarak bilmeli ki misafir olabilsin; tersi de geçerlidir: Ev sahibi ancak misafirin varlığında sahipliği deneyimleyebilir. Misafirin evdekinden yemesi içmesi, mahrem alanda dolaşabilmesi karşılıklı onay ve rızayla temin ediliyor (Işıklı, 2015, s. 64). Ev sahibi için “bir daha sevmeme riski” ve konuk içinse “başka bir konukluk talebinde bulunmama kararı” ortaya çıkabilir. Ev sahibi, mevcut konforu sürdürmek varken misafirperverlik duygusundan/töresinden ötürü yabancıyı içeri aldığı anda kendini farklılığa açmakla kalmaz, sürpriz, tehdit ve risklere de açmış olur (Işıklı, 2015, s. 67). Burada yabancıya yapılan vurgu önemlidir. Zira yabancı kavramı, birçok açıdan konuk kavramıyla ilişkilendirilebilir, aynı açılardan ev sahibi kavramı ile de çelişkili bir kavram olarak değerlendirilebilir. Nitekim Derrida, konukseverlik üzerine verdiği seminerde problemi yabancı kavramı üzerinden anlamaya çalışır: Yabancı bulunduğu yerde kendisine soru sorulan kişidir. O, kendisinin olmayan topraklar üzerinde bir düşman muamelesi görmek istemiyorsa kendisine sorulan sorulara cevap vermek zorunda olan kişidir. Derrida burada elbette koşullu konukseverliğe atıfta bulunmaktadır. Kim olduğunu, niye geldiğini, ne için orda olduğunu, ne kadar kalacağını bildirmeyen bir yabancı konukseverlik gücüne sahip olan kişi tarafından konuk olarak değerlendirilmez (Rutli, 2017, s. Derrida, 2000). O halde yabancı yabancı olarak kalmaya devam ederek konuk olamaz. Ancak Derrida’nın yukarıda belirttiği gibi, konukseverlik sadece yabancıya gösterilir. Bu aporia bize konukseverliğin bizim için hep bilinmez olarak kalacağını gösterir. Derrida’nın dediği gibi, bilmeme, yabancıyla ilişkimizin, dolayısıyla konukseverliğin ayrılmaz bir parçasıdır (Rutli, 2017, s. 142).

Konukseverliğin aporetik doğası ile ilgili önemli olan bir diğer nokta ise bu kavramın köken itibarıyla bazı çelişkiler içermesidir (Erayman, 2009, s. 68). Çünkü Latince “Hospitalitat” sözcüğüne dayanan bu kavram kendi zıttını, yani konuksevermezliği de içerisinde barındırır. Başka bir ifadeyle “düşmanlık” (hostility) ve “konukseverlik” (hospitality) kelimelerinin Latince kök olarak “host” kelimesinden geldiği söylenebilir. Bu anlamda

kelimenin aporetik yapısı konuksevmezliği beraberinde getirir. (Karaman, 2022, s. 32) Mültecilik, gerilimi harekete geçiren davetsiz kişiyle ilgili olsa da karşıtlık içermeyen tarzda misafirlik ile misafir etme arasındaki düşünce sisteminden kaynaklanır. Bir yanda savaş veya sürgün gibi aktüel bir olay ve gerçek bir iltica talebi, diğer yanda misafirlik ve mültecilik koşullarının kültürel kodları ve politik düzenlemeler yer alır. Derrida için “konukseverlik kültürün esasıdır.” (Derrida, 1993, s. 8). Kültürel düşünce biçimi kendi içinde koşullu bir koşulsuzluk içermemiş olsaydı, mülteci karşıtlığı söz konusu olmazdı. (Işıklı, 2015, s. 63).

Sonuç olarak her etik edimin mutlak iyi olamayacağının bilinci, her etik edimin sorgulanabilir olduğunun kabulü daha iyiyi aramanın temel şartıdır. Bunun Derrida terminolojisindeki karşılığı koşullu bir etiğin etik olarak ancak koşulsuz etiğe ilişkin bir imkânsızlık deneyiminden türetilabilir olmasıdır. Bu noktada Derrida, konukseverlik, hediye verme, bağışlama gibi hep özgür bir bireyin kendi etik kararıymış gibi algılanan eylemlerin koşullu uygulamalarının politik bir programın uygulanmasından ibaret olduklarını, koşulsuz bir etik edim olarak ele alındıklarında ise edimin öznesini nesne durumuna getiren bir zorunluluk ya da bir imkânsızlık deneyimi ile ortaya çıktıklarını göstererek her iki durumda da kendi kendine yeten modern özneyi dağıtır. Onun etik ve politik açıdan her durumda koşullarla ya da zorunluluklarla çevrelendiğini gösterir. Özne kendi tamamlanmamışlığının deneyiminde yeni etik olanakların imkânıyla yüzleşir. Sonuç itibarıyla aslında etik, kendi kendini tamamlama arayışı olarak değerlendirilebilir. Bu da bireyin tamamlanmamış olmasının kabulünü gerektirir. İşte Derrida’nın etik edimin imkânsızlığı deneyimi söz konusu kabulü doğurması bakımından önemlidir (Rutli, 2017, s. 150-151).

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, çağdaş göç ve mültecilik krizlerini yalnızca siyasal, hukuki ya da güvenlik merkezli bir problem olarak değil; aynı zamanda etik, ontolojik ve fenomenolojik boyutları bulunan çok katmanlı bir insanlık sorunu olarak değerlendirmiştir. Immanuel Kant’ın kozmopolitan misafirperverlik anlayışından Hannah Arendt’in “haklara sahip olma hakkı” kavramsallaştırmasına, Seyla Benhabib’in demokratik yineleme anlayışına, Emmanuel Levinas’ın öteki etiğinden Jacques Derrida’nın koşulsuz konukseverlik düşüncesine, kadar uzanan kuramsal hat, modern insan hakları söyleminin özellikle mülteci, göçmen ve vatansız bireyler söz konusu olduğunda ciddi kırılğanlıklar içerdiğini ortaya koymaktadır. Çalışma boyunca ele alınan düşünürler, farklı teorik konumlara sahip olsalar da, insanın yalnızca biyolojik bir varlık değil; aynı zamanda tanınma, aidiyet, kamusal görünürlük ve etik ilişkisellik içerisinde anlam kazanan bir özne olduğu konusunda ortaklaşmaktadır. Bu nedenle çağdaş göç

sorunu, yalnızca sınır güvenliği veya vatandaşlık hukuku ekseninde değil; insanın ötekileştirildiği kurduğu ilişkinin etik niteliği çerçevesinde yeniden düşünülmek zorundadır.

Günümüzde konukseverlik ve göç etiği, yalnızca bireysel merhamet pratikleriyle sınırlı olmayan; uluslararası hukuk, kent politikaları, sınır rejimleri, dijital gözetim sistemleri ve küresel insan hakları söylemleri içerisinde yeniden biçimlenen karmaşık bir olgu hâline gelmiştir. Özellikle savaşlar, iklim krizi, ekonomik eşitsizlikler ve zorunlu yer değiştirmeler sonucunda ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri, klasik ulus-devlet merkezli insan hakları anlayışının sınırlarını görünür kılmaktadır. Bu bağlamda günümüz dünyasında konukseverliğin tezahürleri; geçici koruma rejimleri, insani yardım koridorları, ulus-aşırı dayanışma ağları, kent vatandaşlığı uygulamaları, sivil toplum temelli göç destek mekanizmaları ve kültürel çoğulculuğu önceleyen demokratik içerme politikaları biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte aynı süreç, yabancı düşmanlığı, sınırların militarizasyonu, göçmen karşıtı popülist siyasetler ve insanın yalnızca ekonomik fayda üzerinden değerlendirilmesi gibi dışlayıcı eğilimleri de güçlendirmektedir. Dolayısıyla çağdaş göç etiği tartışmaları, yalnızca “kimin içeri alınacağı” sorusunu değil; aynı zamanda insan olmanın etik ve siyasal anlamının ne olduğu sorusunu da yeniden gündeme taşımaktadır.

Bu çerçevede çalışma, çağdaş göç krizlerine yönelik bazı temel öneriler geliştirmektedir. İlk olarak, insan haklarının yalnızca yurttaşlık statüsüne bağlı pozitif haklar olarak değil, bireyin kamusal alanda görünür olabilmesini sağlayan etik ve siyasal bir tanınma zemini olarak yeniden düşünülmeli gerekmektedir. İkinci olarak, göç politikalarının yalnızca güvenlik paradigması üzerinden değil; insan onuru, kırılganlık ve etik sorumluluk temelinde oluşturulması önem taşımaktadır. Üçüncü olarak, ulus-devlet egemenliği ile evrensel insan hakları arasındaki gerilimi azaltabilmek adına, ulus-aşırı hukuk mekanizmalarının ve demokratik katılım modellerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle Emmanuel Levinas’ın ötekine yönelik koşulsuz etik sorumluluk düşüncesi, göçmen ve mültecilerin yalnızca yardım nesnesi olarak değil; siyasal özne olarak tanınabilmelerine yönelik önemli imkânlar sunmaktadır. Aynı şekilde Jacques Derrida’nın koşullu ve koşulsuz konukseverlik arasındaki gerilime yaptığı vurgu, çağdaş hukuk sistemlerinin etik sınırlarını görünür kılması bakımından dikkat çekicidir.

Bununla birlikte çalışmanın bazı temel sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öncelikle çalışma, büyük ölçüde felsefi ve kuramsal bir inceleme niteliği taşıdığı için, göçmenlerin ve mültecilerin güncel deneyimlerini doğrudan saha araştırmaları ya da ampirik veriler aracılığıyla analiz etmemektedir. Ayrıca çalışma, esas olarak Batı düşünce geleneği içerisindeki filozoflara odaklandığından, İslam düşüncesi, post kolonyal teori, Afrika felsefesi veya Latin Amerika

özgürlük düşüncesi gibi alternatif epistemolojik gelenekleri kapsam dışında bırakmıştır. Bunun yanında çalışma, göç meselesinin ekonomik, sosyolojik ve psikolojik boyutlarını ikincil planda ele almış; temel olarak etik, siyasal ve fenomenolojik tartışmalara yoğunlaşmıştır. Bu durum, çalışmanın derinlik kazandığı alanları belirginleştirirken aynı zamanda disiplinler arası genişlemeye açık yönlerini de göstermektedir.

Dolayısıyla gelecekte yapılacak çalışmalar açısından önemli araştırma imkânları ortaya çıkmaktadır. Özellikle çağdaş göç deneyimlerinin fenomenolojik analizleri, dijital sınır teknolojilerinin etik boyutları, iklim mülteciliği, biyopolitika ve göç ilişkisi, postkolonyal göç eleştirileri ve dinî geleneklerde misafirperverlik anlayışlarının karşılaştırmalı incelenmesi önemli araştırma alanları sunmaktadır. Bunun yanı sıra, Hannah Arendt, Emmanuel Levinas ve Jacques Derrida çizgisinde geliştirilecek çalışmalar, insan haklarının yalnızca hukuki değil; aynı zamanda ontolojik ve etik bir problem olarak yeniden değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Özellikle göçmenlerin kamusal görünürlüğü, siyasal aidiyet biçimleri ve dijital çağda “öteki”nin dönüşen anlamı üzerine yapılacak disiplinler arası araştırmalar, çağdaş insan hakları tartışmalarına yeni açılımlar kazandırma potansiyeline sahiptir. Böylece göç etiği ve konukseverlik düşüncesi, yalnızca teorik bir tartışma alanı olmaktan çıkarak, günümüz dünyasının en temel insani ve siyasal meselelerinden birine yönelik dönüştürücü bir düşünme pratiğine dönüşebilir.

Teşekkür/ Açıklama

Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, Prof. Dr. Nejdett DURAK danışmanlığında hazırlanmakta olan “Bir İnsan Hakkı Olarak Göç, Mülteciler ve Etik” başlıklı Doktora Tezinden Üretilmiştir.

Yazar Katkı Beyanı

Her yazarın çalışmaya katkısı:

Eylem AKDEMİR 1: Kavramlaştırma, Metodoloji, Yazım-İnceleme ve Düzenleme.

Nejdett DURAK 2: Veri toplama, Analiz, Yazım-inceleme ve düzenleme.

Finansman

Bu çalışma herhangi bir finansman desteği almamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışmada araştırma ve yayın etiği ihlali bulunmadığı beyan edilmiştir ve etik kurul izni gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı: Bu çalışmada, makale yazımında herhangi bir yapay zekâ aracı kullanılmamıştır.

Veri Paylaşım Beyanı: Çalışma bulgularını destekleyen ham verilere, makul gerekçeler sunulması kaydıyla ilgili yazar aracılığıyla ulaşılabilir.

ORCID

Eylem AKDEMİR 1: 0000-0001-7790-9050

Nejdet DURAK 2: 0000-0002-2271-590X

Kaynaklar / References

- Aldemir, A. (2018). Hannah Arendt'in yurtsuzluk deneyimi bağlamında Suriyeli mülteciler krizi: Kurban ve öteki. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 26(3), 47-59.
- Arendt, H. (1998). *Human condition* (M. Canovan, Ed.). University of Chicago Press.
- Arendt, H. (2009). *Totalitarizmin kaynakları/2*. İletişim Yayınları.
- Atakul, N. B. (2023). Levinas'a karşı Levinas. *Felsefe Dünyası Dergisi*, 77, 193-204.
- Benhabib, S. (1996). *Democracy and difference: Contesting the boundaries of the political*. Princeton University Press.
- Benhabib, S. (1999). *Modernizm, evrensellik ve birey* (M. Küçük, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Benhabib, S. (2004). *The rights of others: Aliens, residents and citizens*. Cambridge University Press.
- Benhabib, S. (2006). *Another cosmopolitanism* (R. Post, Ed.). Oxford University Press.
- Benhabib, S. (2018). *Ötekilerin hakları*. İletişim Yayınları.
- Buhurcu, Y. (2020). Emmanuel Levinas'ta komşuluk kavramı. *Kilikya Felsefe Dergisi*, 2, 150-168.
- Cesim, A. (2019). Immanuel Kant'ın felsefi görüşlerinin uluslararası ilişkiler disiplinine yansımaları. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 2(1), 1-24.
- Cevizci, A. (2010). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. Paradigma Yayıncılık.
- Çırakman, E. (2000). Levinas'ta Öteki ve Adalet: Eleştirel bir not. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 13(4), 179-199.
- Çirli, Y., & Pustu, Y. (2023). Hannah Arendt ve insan haklarının çıkmazları. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 10(23), 218-248.
- Dikeç, M. (2009). Nigel Clark and Clive Barnett, "Extending Hospitality: Giving Space, Taking Time", *Paragraph*, 32(1): 1-14.

- Dinçer, E. H. (2021). Benhabib ve Balibar'ın eleştirel yaklaşımları ekseninde yabancının "haklara sahip olma hakkı". *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 337-373.
- Derrida, J. (1993). *Aporias* (T. Dutoit, Çev.). Stanford University Press.
- Derrida, J. (2000). Hostipitality. B. Strocker & F. Morlock (Çev.). *Angelaki*, 5(3).
- Erayman, İ. O (2022). *Göç Olgusunun Felsefi Sosyolojisi*. DBY Yayınları.
- Erman Rutli, E. (2017). Yapisökümü etik açıdan okumak: Derrida ve konukseverlik düşüncesi. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 7, 124–154.
- Güllüpnar, F. (2014). Almanya'da göçmen politikaları ve Türkiyeli göçmenlerin trajedisi: Yurttaşlık, haklar ve eşitsizlikler üzerine. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 1–6.
- Güngör, F. Ş. Levinas'ın Öteki Etiğini Badiou'nun Hakikat Etiği Perspektifinden Yeniden Düşünmek, *MJH Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 365-377.
- Heper, A. (2022). Hannah Arendt'te haklara sahip olma hakkı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 28(2), 650-661.
- Huggler, J. (2010). Cosmopolitanism and Peace in Kant's Essay on 'Perpetual Peace'. *Studies in Philosophy and Education*, 29: 129-140
- Işıklı, Ş. (2015). İlticanın yapısökümcü felsefesi: Konuksevermezlik sorunu. *Marmara İletişim Dergisi*, 24, 55–75.
- Kant, I. (1960). Ebedî Barış Üzerine Felsefi Deneme, Yavuz A.-Seha L. M, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 111(95), Ajans Türk Matbası.
- Kant, I. (1998). *Groundwork For Metaphysic of Morals*, Mary Gregor (Ed.). Cambridge University Press.
- Karademir, A. (2016). Michael Walzer ve komüniteryen bireycilik. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 27, 111–126.
- Karaman, H. (2022). "Onlar Bizden Daha Çok Hakka Sahip": Kilis'te Bir Pharmakos, Suriyeliler Her Yerde. *İçinde. İletişim Yayınları*.
- Knowles, A. (2017). Hospitality's Downfall: Kant, Cosmopolitanism, and Refugees. *The Journal of Speculative Philosophy*, 31(3): 347-357.
- Küçükşahin, M. E. (2023). Seyla Benhabib'in iletişim özgürlüğüne dayalı insan hakları anlayışı. *FLSF Dergisi*, 36, 1-24.
- Levinas, E. (2003). *Totality and infinity I* (A. Lingis, Trans.). Duquesne University Press.
- Levinas, E. (2010a). *Sonsuza tanıklık* (M. Atıcı vd., Çev.). Metis Yayıncılık.

- Levinas, E. (2010b). *Sonsuza tanıklık: Emmanuel Levinas'tan seçme yazılar* (Z. Direk & E. Gökyaran, Haz.). Metis Yayınları.
- Levinas, E. (2011). *Tanrı, ölüm ve zaman*. Dost Kitabevi.
- Lortoğlu, C. (2017). Suriyeli Mültecilerin “Misafir” Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış, *İnsan & İnsan Dergisi*, 11, 54-80.
- Meckstroth, C. (2017). Hospitality, or Kant's Critique of Cosmopolitanism and Human Rights. *Political Theory*, 1-23. Erişim: <https://www.semanticscholar.org/paper/Hospitality%2C-or-Kant%E2%80%99s-Critique-of-Cosmopolitanism-Meckstroth/76b96b04ec9cba324a350b7bdf4981540fc87dce> Tarih: 22.05.2026
- Önal, M. (2010). Dünya yurttaşlığı, barış ve kardeşlik üzerine düşünceler: Immanuel Kant örneği. (İ. Serin (Ed.)), *Birinci Uluslararası Felsefe Kongresi: Eşitlik, özgürlük ve kardeşlik*. Asa Kitabevi Yayınları.
- Ökten, K. H. (2001). *Immanuel Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme* adlı eseriyle ortaya koyduğu ebedi barış fikri ve bu fikrin uluslararası ilişkiler düşüncesine yarattığı etki (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Scruton, R. (2003). *Kant* (C. Atila, Çev.). Altın Kitaplar Yayınları.
- Şahin, K. (2016). Michael Walzer, haklı savaş, haksız savaş: Tarihten örneklerle desteklenmiş ahlaki bir tez, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, 13(51), 123–125.
- Walzer, M. (1983). *Spheres of justice: A defense of pluralism and equality*. Basic Books.
- Walzer, M. (2010). *Haklı savaş, haksız savaş* (M. Doğan, Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Yılmaz, S. (2018). Modern yurttaşlığın istisnaları: Hannah Arendt ve Giorgio Agamben'in görüşleri çerçevesinde insan haklarının eleştirisinde mülteciler ve kamplar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 73(3), 763-786.
- Yeşilçayır, C. (2016). Kant'ta barışın hukuk zemininde kurgulanması. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 78-93.

Extended Abstract

Migration Ethics in Contemporary Philosophy: The Aporia Between Ethical Responsibility and Political Borders

Migration has emerged in the contemporary world not merely as a form of demographic or political mobility, but also as a fundamental phenomenon that reveals the ethical and ontological dimensions of humanity's relationship with the Other. In particular, large-scale migration movements resulting from globalization, wars, economic inequalities, environmental crises, and forced displacement have reopened debates surrounding the modern nation-state system, which is structured around borders, citizenship, and political belonging. In this context, migration has evolved beyond an issue that can be explained solely through legal and political regulations, becoming a multidimensional field of inquiry that necessitates the reconsideration of concepts such as human rights, ethical responsibility, hospitality, and justice. This study aims to examine the phenomenon of migration within the framework of ethical and political approaches developed in contemporary philosophy. The central problematic concerns the tension between the universality of human rights and the sovereignty claims of political communities. Accordingly, the study comparatively analyzes, on the one hand, cosmopolitan perspectives grounded in the common rights of humanity and, on the other hand, approaches that emphasize the necessity of preserving the boundaries and membership criteria of political communities. In doing so, it demonstrates that migration is not merely an issue of state policy but is directly connected to the human encounter with the Other, the recognition of alterity, and the establishment of an ethical relationship with it.

The study first examines Immanuel Kant's conception of cosmopolitan right and his idea of universal hospitality. According to Kant, the earth constitutes a common dwelling place for all humanity; therefore, individuals have the right not to be treated with hostility when they arrive in a foreign community. This perspective is regarded as one of the foundational sources of contemporary human rights discourse and provides the theoretical basis for universal ethical principles in migration debates. At the same time, the study discusses the limitations of Kantian hospitality, drawing attention to the tension between the sovereignty of modern states and the ideal of universal humanity. The study also analyzes the issues of refugees and stateless persons through Hannah Arendt's concept of the "right to have rights." Arendt argues that understanding human rights merely as natural rights derived from being human is insufficient; for these rights to be effectively exercised, individuals must belong to a political community. Consequently, refugees and stateless persons become groups that expose the most fragile dimensions of the modern human rights regime. The study demonstrates that Arendt's

perspective provides a significant theoretical framework for understanding contemporary migration crises. In addition, Seyla Benhabib's theory of democratic iterations is examined as an important attempt to overcome the tension between nation-state boundaries and universal human rights. Benhabib maintains that democratic societies must continuously reassess exclusionary conceptions of citizenship and regards the public visibility of migrants as a requirement of democratic justice. This perspective reveals that human rights are not merely a legal status but also a matter of political participation and recognition. The ethical dimension of the study is largely shaped by the thought of Emmanuel Levinas and Jacques Derrida. Levinas argues that the encounter with the Other generates a fundamental ethical responsibility that precedes human freedom itself. This approach makes it possible to regard migrants and refugees not merely as individuals in need of assistance, but as subjects whose ethical appeal places responsibility upon others. Derrida, by contrast, emphasizes the tension between the ideal of unconditional hospitality and the conditional hospitality established by legal systems, thereby exposing the ethical limits of contemporary juridical structures. Both approaches move migration debates beyond the confines of legal regulations and foreground the moral character of human relations with the Other.

The principal conclusion of the study is that the contemporary migration issue cannot be adequately understood solely in terms of border security, citizenship law, or international relations. Migration constitutes a multilayered human problem directly connected to concepts such as human dignity, ethical responsibility, recognition, and public visibility. While hospitality today acquires new forms through temporary protection regimes, humanitarian aid corridors, urban citizenship practices, and transnational solidarity networks, it simultaneously confronts exclusionary tendencies such as xenophobia, the militarization of borders, and anti-immigrant political discourses. For this reason, human rights must be reconsidered not merely as rights dependent upon citizenship status, but as an ethical and political framework that enables individuals to be recognized within the public sphere. Ultimately, the study argues that migration is a fundamental experience that compels contemporary philosophy to rethink the very idea of humanity and that the pursuit of global justice can attain meaningful realization only on the basis of an ethical relationship with the Other.